

Humán tudományok a NER után - Videón az MTA Filozófiai és Történettudományi Osztályának konferenciája

30.9.2026 - | Magyar Tudományos Akadémia

Az elmúlt 16 év tudománypolitikájáról, a Nemzeti Együttműködés Rendszerének tudományos víziójáról, a hazai tudományos életre és a Magyar Tudományos Akadémiára gyakorolt hatásairól szervezett konferenciát az MTA Filozófiai és Történettudományi Osztálya. A tanácskozásról készített felvétel cikkünkben megtekinthető.

00:00:00 Benkő Elek: Köszöntő

00:09:28 Romsics Ignác: A NER emlékezetpolitikája

00:32:37 Gyáni Gábor: Újrakezdés vagy folytatás? Tudomány a NER kora után 00:51:52 Lővei Pál: Az Önkény védelme - a védelem önkénye: NER-be zárt műemlékvédelem

01:10:03 Rainer M. János: A bölcsészet- és társadalomtudományi könyv- és folyóiratkiadás az MTA perspektívájából, 2026 előtt

01:30:49 Zsoldos Attila: A tudomány teljesítményeinek mérése és értékelése 01:45:44 Hunyady

György: A tudományterületi egyenlőtlenségek ára

02:01:45 Hozzászólások, vita

02:01:45 Benkő Elek: Zárszó

Benkő Elek akadémikus, régész, a MTA Filozófiai és Történettudományi Osztályának elnöke köszöntőjében arról beszélt, hogy a konferenciát ugyan az MTA II. Osztálya kezdeményezte, ám a témája a teljes magyar tudományos közéletet érinti, hiszen „nem ellentétei, hanem kiegészítői vagyunk egymásnak”. Az elmúlt időszak hátrahagyása után kitűzendő célként a helyzetfelmérést követő érdemi továbblépést nevezte meg, amit „sajnos nagyon mélyről kell kezdenünk”. A megoldásra váró problémák közül Benkő Elek kiemelte a támogatott kutatócsoportok elégtelen finanszírozását, az alacsony kutatói bérszínvonalat, illetve a humán kutatóközpontok helyzetét, amelyek a korábbi szoros kapcsolatokkal szeretnének visszatérni a Magyar Tudományos Akadémiához.

Romsics Ignác történész, akadémikus a NER emlékezetpolitikáját tekintette át. Mint mondta, a magyar bal- és jobboldal történelemfelfogása, emlékezetkultúrája évtizedek óta nagymértékben különbözött egymástól, ám 2010-től, a második Orbán-kormány hatalomra kerülésétől az ellentétek minden korábbinál erősebben kiéleződtek. Romsics Ignác kitért a független kutatóműhelyek ellehetetlenítésére, az ellenükben az előző kormány fennhatósága alá rendelt és bőkezűen finanszírozott intézetek alapítására, valamint az MTA kutatóhálózatának leválasztására is. A történész szerint míg az eltérő múltképek eltérése egy bizonyos pontig érthető,

„nem érthető és nem fogadható el azonban, ha képviselőik egymás diszkreditálására, kizárására, sőt megsemmisítésére törekcszenek. Ennek tartós fennállása lehetetlenné teszi a köztársaság történelmi identitásának rögzítését, megfoszt a nemzeti múlt átélésének közös élményétől, hitelteleníti a történelemoktatást, s mindezek révén tartósan roncsolja a nemzet más, külső tényezők által is gyengített kohézióját.”

Úgy fogalmazott: természetesnek kell tartani, hogy a világ és benne az ember helyzete többféleképpen értelmezhető. Feladatként jelölte meg a magyar egységes emlékezetkultúra alapjairól, meghatározó személyiségeiről szóló társadalmi vita lefolytatását, annak tudatosítását,

hogyan Magyarország a 11. század óta a keresztény Nyugat és Közép-Európa része, és hogy múltunkat olyannak fogadjuk el, amilyen volt. E szempontok alapján kell górcső alá venni a jelenleg használatban lévő tankönyveket, újragondolni a közmédia műsorpolitikáját és áttekinteni a történeti kérdésekkel foglalkozó intézeteket.

Gyáni Gábor történész, akadémikus előadásában az intézményi szétagoltságról, illetve a finanszírozási anomáliákról beszélt. Rámutatott: az elmúlt 16 évben jószerevével csak az állami alapítású és fenntartású, az állami propagandacélokat szem előtt tartó intézetek járulhattak hozzá érdemben a kutatói utánpótlás biztosításához, esetükben kérdéses, mennyiben volt meritokratikus a kiválasztási folyamat.

„A megújulás reménye éltet bennünket, nem tagadva a történeti tudományok kétségtelen társadalmi funkcióit, amelyek bizonyos közösségi identitások racionális módon való gondolati táplálását is megkövetelik tőlünk, jottányit sem engedve ugyanakkor a tudományos gondolkodás és kommunikáció kritikai irányultságából és hangvételéből. A kettő összehangolása nehéz, de korántsem megoldhatatlan” – jelölte ki a tudományos közösség előtt álló feladatot.

Lővei Pál művészettörténész, akadémikus a műemlékvédelmi szempontok háttérbe szorulására hívta föl a figyelmet egyebek között a veszprémi és a győri székesegyház, a bélapátfalvi ciszterci apátsági templom esetében, de kitért számos fővárosi nagyberuházásra is.

Rainer M. János történész, akadémikus az MTA Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottságának osztályfelelőseként a tudományos munkák kiadói támogatásának rendszerét tekintette át. A számokat ismertetve megállapította: A magyar könyv- és folyóirat-kiadás legbőkezűbb támogatója adottságaihoz képest a Magyar Tudományos Akadémia. Véleménye szerint az MTA-nak is van tennivalója, és szerencsére a jelek arra mutatnak, hogy tesz is a támogatások átláthatósága érdekében.

Zsoldos Attila történész, akadémikus a tudományos teljesítmény méréséről és értékeléséről adott elő. A tanácskozást Hunyady György pszichológus, akadémikus „A tudományterületi egyenlőtlenségek ára” című előadása zárta, amelyben a kutató arra is fölhívta a figyelmet: bár az egyes tudományágak helyzetének különbsége sok tekintetben természetes, a káros egyenlőtlenségek mélyebb oka a tudomány által szolgáltatott értékek egyensúlyvesztése az utóbbi másfél évtizedben:

„Itt vétette a NER egyoldalú és szenvedélyes tudománypolitikája a legfőbb hibáját: miközben nemzetről harsogott, azt nevében mutogatta, róla tendenciózusan színes képet terjesztett, valójában a nemzet múltjának és jelenének érdemi szakszerű kutatását, tudatának és látókörének alakítását bénítóan korlátozta.”

A tanácskozást vita követte. Az előadók egy nyilatkozatot is közzé tettek a NER utáni korszakban a humán tudományokat érintő legégetőbb kérdésekről.

https://mta.hu/mta_hirei/human-tudomanyok-a-ner-utan-videon-az-mta-filozofiai-es-tortenettudomany-i-osztalyanak-konferenciaja-115689